

Kultur

Ida Marie Hede

Ursula Reuter Christiansens 'Skarpretteren' var måske ikke frihedskæmpende nok i 70'erne – men den virker i dag

Ursula Reuter Christiansens kønspolitiske hovedværk, filmen 'Skarpretteren' fra 1972, blev i sin tid buet ud af feminister i Berlin. Nu fortryller den på Statens Museum for Kunst omgivet af sine tørre montrer. Hos galleri Sabsay, hvor kunstnerens nye malerier udstilles, er eventyrdrømmen stadig skramlet og tvivlende

Fra udstillingen 'Skarpretteren' af Ursula Reuter Christiansen på Statens Museum for Kunst.

 Statens Museum for Kunst

 6. marts 2018

 Kommentarer (0)

Måske lever vi i Ursulaernes tid? Navnet betyder 'Lille hunbjørn', og samtidens Ursulaer er både moderligt bløde og kampklare.

Den nyligt afdøde science fiction-forfatter Ursula K. le Guins essay »Bærepose teorien om fiktion« er et klogt kampskrift for det omsorgsgivende som det oversete fundament for vores kultur. I den velkendte heltefortælling tager helten æren for at nedlægge fjenden med et »spidst redskab«, men før vi nogensinde havde våben, skriver le Guin, var der bæreposer til frø og havre, ja, livmoderen er jo en sådan! Brug bæreposen som en arbejdsmetode, skriver le Guin, kom slæbende med den, for den er blandt andet »fuld af begyndelser uden afslutninger, af indledninger, af tab, af forvandlinger«.

For denne anmelder, mor m.m., altid i rutefart mellem omsorg og arbejde i en verden, hvor det bærende ikke gives den største værdi, er det en fryd at læse le Guin og genkende min egen krop/eget arbejde i et opråb til flere bæreposeplots.

Og det er en tilsvarende fryd at se den tyskfødte billedkunstner Ursula Reuter Christiansens kønspolitiske hovedværk, filmen *Skarpretteren* fra 1972, i en smuk nyrestaureret 16 mm udgave på Statens Museum for Kunst. Her skildres nemlig moderskabets mørke smerteligt og dragende, og her iscenesættes kvindelivets utallige roller, både de private, historiske og mytologiske.

Filmen omgives af en hel udstilling, der har samme navn som filmen. Den vil vende tilbage til – for det er den 35 minutter lange film, der er højdepunktet.

Som hos Ursula K. le Guin er heltefortællingen i dén grad kørt ud på et sidespor: *Skarpretterens* kvindelige antihelt, spillet af Reuter Christiansen selv, vandrer stolt søgende igennem en række tableauer, en skov, en valmuelmark, et hus. Kvinden møder en svag soldat, som hun ammer, hun møder sin rødkappeklædte bøddel – en skarpretter.

Blod/maling styrter ned over kvindens hvide kjole og skød, mens tre øldrikkende mænd i nattemørket graver hendes grav; alle ender med at gå bevidstløst omkuld hen over

dens jordbunker. I slutscenen ser vi kvindens afhuggede hoved, en sorthåret hvid maske, hænge på hjemmets port.

Underkastelsen fungerer

Det er både inderligt, ideologisk ladet og stærkt iscenesat på sin egen fortryllende, barnligt manierede måde. Og det er egentlig mærkeligt, at *Skarpretterens* legende overdrivelse af kvindens underkastelse, opofrelse og ophøjelse i den grad fungerer i 2018.

For er det ikke et paradoks, at en film, der kaldes et feministisk hovedværk, lader sin kvindefigur dø ved en mands hånd? Hvor myndiggørende er lige dét? Og hvordan skal man da forstå Reuters portræt af moderskabet?

Filmen viser idyllisk den hvidklædte mor ved søbredden med sønnen Bjørnstjerne, og senere siger fortællerstemmen: »Igen var jeg svanger. Hvor skulle jeg mon føde dette barn? Igen en snylter, som skulle udsuge min krop?«

Men til slut taler fortællerstemmen ala det afhuggede hoved anderledes diskuterende med sig selv om det at eksistere i verden og være mor: »Er børnene en undskyldning for hellere at ville blive i det kendte, at foretrække sikkerheden, beskyttelsen, fornedrelsen, eller er trygheden et fremstød til det uvisse?«

Spores her en dobbelt vej?

Reuter Christiansen, der netop er fyldt 75 år, gik som ung på kunstakademiet i Düsseldorf, hvor hun bl.a. var elev hos den visionære 'kunstshaman' Joseph Beuys. Senere kom hun til Danmark og var i en årrække professor på Kunstakademiet i København, gift med komponisten Henning Christiansen, bosat på Møn og mor til tre: Kunsten må utvivlsomt være blevet til mellem bleskift.

Åben leg med arketyper

Reuter har i interviews beskrevet, hvordan *Skarpretteren* ved en visning i Berlin blev buet ud af feminister. Var det måske, fordi filmen skildrede en ambivalens i beskrivelsen af det at være kvinde og mor?

Hvis *Skarpretteren* ikke var (didaktisk?) frihedskæmpende nok til 1970'ernes kvindekamp, virker den netop i dag, tænker jeg, fordi den lader de forskellige kvinderoller simre i en le Guinsk bærepose, en åben leg med masker og arketyper, med moderskabslede og moderskabsglæde.

For mig bliver *Skarpretteren* vedkommende, fordi den på én gang er så rituel og storladet og tør tale til et fællesskab: »Det næste store øjeblik i historien tilhører os,« lyder filmens sidste sætning.

Kvinden må dø for at en ny (måske?) ikkeopofrende kvindetype kan opstå, som involverer *alle* kvinder. Men samtidig udforskes kvindeliv med en undren, der hvor

grænser brydes mellem hjem og omverden, mellem illusion og virkelighed, magt og afmagt, med alt hvad det indebærer af moderlig splittelse eller fabulerende flugt – som for eksempel i den Fellini-agtige scene fra filmen, hvor kvinden udveksler kærtegn med en blomsternymfe i en lund; som i de stridende kvindeidentiteter, den flamboyante krigsenke og den stolt ammende kvinde.

Og så er *Skarpretteren* æstetisk lækker med sin langsomme maleriske komposition. Det underproducerede 1970'er-filmlook er befriende, og jeg elsker, at den apokalyptiske bøddel er en almindelig *dude*.

Man mærker Reuters inspiration fra Fluxus: kunstretningen, hvor man eksperimenterede med flygtige hverdagsmaterialer og performance, tid fremfor objekter. Henning Christiansens soundtrack lyder som småsnalret operette, episk kvidder og doom. Kvinden kommer trippende forbi et sort stillads med to skulpturer: et sølvtorso og bødlen, ubevægelig og med hvid maske.

Humoren i det kunstige og skramlede bliver et smukt modspil til filmens mange symbolmættede valmuer, dødsmaskiner, der peger heftigt på både opiumrus, græske søvnguder og Første Verdenskrigs slagmarker.

Museal graffiti

Derfor er det også et turnoff, at udstillingen, der akkompagnerer filmen, er indrettet med museal valmuegraffiti på væggene.

Domineret af montere med rekvisitter, inspirationsmateriale og værker i andre formater (mange spændende, f.eks kunstnerens arbejdsnoter, mørnede eventyrdragter med håndskrevne digte) er udstillingens idé at vise *Skarpretteren* som et *gesamtkunstværk*.

Filmene blev genopdaget for et par år siden, da Reuter Christiansen og grafiker Louise Hold Sidenius samarbejdede om en serie bemalede silketryk baseret på stillbilleder fra *Skarpretteren*, og forlaget Officin genudgav Reuter Christiansens fantastiske kortprosatekster fra 1986 (udstillet i montre, men kun ét opslag læsbart).

De smukke tryk fylder væggene op og har absolut evergreenpotentiale, men kunstnerens medium var ikke det grafiske. Hun beskriver selv i et interview, hvordan hun måtte ty til netop maleri og tegning, da hun ikke kunne rejse fra børnene – sidde i en eng som de fynske malere. Det er faktisk de værker, der forekommer mest relevante – hvilken kunst voksede ud af det private livsvilkår, *Skarpretteren* undersøger? – men her vises ganske få, bl.a. et kvindeportræt fra en serie inspireret af Freuds hysteridiagnose, en urolig snehvidekvinde.

Så kan man heldigvis tage forbi galleriet Sabsay, der perfekt timet viser *New Works* af Reuter Christiansen. Blødende valmuer og mytologiske elementer som engle,

tornekroner og stiliserede skove går igen i en serie store oliemalerier, der med et cyklisk greb trækker tråde tilbage til *Skarpretteren* og retroaktivt fremmaner maleriet i filmen – og peger på en ganske konsistent kunstnerisk praksis.

Det 'nye' virker som et konglomerat af genrer, farvestrålende 1970'ere, 1980'er-ekspressionisme med sorte, fede strøg, figurative naivistiske naturuniverser a la 2000'ernes gurlisque (en blanding af *girl* og *burlesque*).

Mest spændende er de motiver, hvor det symbolmættede punkteres: den orange springgymnast på hovedet med menstruationsblod i et yndefuldt strint ned over maven. Eller heksen mellem de legolignende orange *twin towers*, med sorte handsker gotisk smeltende i et desperat forsøg på at opnå en slags *power*; et forsøg, der heldigvis manifesterer sig som undersøgende og fortryllende goth.

I de bedste malerier formår Ursula Reuter Christiansen stadigvæk at arbejde med udgangspunkt i noget skramlet, tvivlende og privat. At tilføre den stort anlagte drøm urolig knitren og knasen.

Ursula Reuter Christiansen: 'Skarpretteren'. 8. februar – 10. juni 2018. Statens Museum for Kunst. Sølvgade 48 – 50, 1307 København K.

'New Works'. Ursula Reuter Christiansen. 22. februar – 21. april 2018. Sabsay, Store Strandstræde 19, 1255 København K.